

Культура і Побут

№ 44

Вівторок, 2-го листопаду 1926 р.

№ 44

Зміст. Г. К—ба. А діла краєзнавчого таки мало. — Б. Новосадський. Музика в місцях масового відвідування. — Л. Улагай. Про матеріальний стан робітників художнього слова. — Семин Склярєнко. Молдавія. — Г. Піддубний. Роль організованої розваги у сучасному побуті. Наука й техніка. Театр, музика. Нові видання. Блок-нот. Шахи й шаши.

А діла краєзнавчого таки мало

У травні 1925 року відбулася у Харкові Всеукраїнська краєзнавча конференція. І преса і радянська суспільність живо відгукнулася на конференцію! Як же ж! планувалася широка робота масового характеру, що до всебічного вивчення краю, починаючи від економіки, від природних багатств і кінчаючи такими надстройками, як сучасна етнографія, побут. Що правда, тоді ж таки були і скептичні голоси. Вони зазначили, що краєзнавство як наука є по суті цілком новою, методи краєзнавства невідомі, і тому так широко розуміти краєзнавчу роботу, як це ставилось на конференції може і не доцільно.

Справді конференція, в ухвалених резолюціях, визначила в таких широчезних обсягах зміст краєзнавчої роботи.

Змістом краєзнавчої роботи повинні бути дослідження:

а) природи, як природного оточення людини, що в процесі розвитку створило людину й біологічну й соціальну, яко базу розвитку виробничих сил і безкрайній запас виробничих можливостей суспільства;

б) людини, яко продукційної сили в його минулім так і особливим в сучаснім;

в) виробництва в його минулім і особливо в сучаснім стані, з також і тих технічних можливостей, що їх до розвитку виробництва подають місцеві умови;

г) побуту, яко безпосереднього оточення людини; і

д) ідеології — світогляду людини і всіх чинників, що його створювали і творять нині.

От такі завдання поставило перед собою краєзнавство.

Проводити й планувати цю роботу мав тимчасово обраний Український краєзнавчий комітет, спираючись на округові бюро на

периферії, що мали об'єднувати місцеві товариства й наукові гуртки з краєзнавчим ухилом.

Зараз минає вже майже другий рік від початку пропагування у нас масової краєзнавчої роботи, і тому, звичайно, слід було б спитатись на досягненнях на цьому полі роботи. З боку організаційного, як виявилось, і досі не утворено окремих правоздатних бюр, що мали б керувати працею на місцях масових краєзнавчих осередків. По-друге. Краєзнавчі організації, що існують на місцях у формі музеїв, різних товариств, а то і спеціально-заснованих краєзнавчих гуртків ведуть свою працю на свій страх і ризик, вивчаючи ті чи інші особливості свого району. Зібраний матеріал має характер випадковий. Він набув би поважного значіння, коли б його синтезувати. Та на жаль краєзнавство зараз такою роботою не займається.

Отже маємо широко намічену роботу й малі практичні досягнення.

Ми не спиняємось на всіх причинах, що гальмують розвиток краєзнавчої роботи. Тут очевидно має значіння і брак коштів на організацію краєзнавства. Проте неусталеність методів роботи, можна сподіватись, є основною перешкодою до цього. Справді не може масове краєзнавство зараз ставити собі завдання висунені ним на початку своєї роботи і наведені вище. Бо вивчати виробництва, сподівасьмося, докладніше зможуть відповідні організації економічні, що мають усі засоби до цього.

Отже, на мою думку, щоб посприяти краєзнавству наперед, стимулювати його роботу, і мати з неї належний вижиток, треба вточнити обсяг і методи краєзнавчої роботи. А для цього гадаємо, слід було б скликати другу українську краєзнавчу конференцію, що мала б вирішити наболілі питання краєзнавства.

Г. К—БА.

Музика в місцях масового відвідування

У декларативних заявах чи то статутах різних мистецьких груп часто можна чути гасло «мистецтво для мас». Однак, коли подивитися на те, як переводиться часом у життя це гасло, яким саме мистецтвом годують масу — то можна зробити висновок доволі сумний.

Правда, є прибічники тої теорії, хоча в пресі вони не виступають, що вищих форм мистецтва, приміром музичної симфонії маси не розуміють. Дійсно, за часу військового комунізму, траплялися випадки, коли виконавцям квартету Бетховена в театрі, або в клубі кричали: «годі, товариші, даймо яблучко». Тепер, правда, такого не кончат-

муть, але й зараз квартет Бетховена для мас дійсно є незрозумілим. Відома річ, що від «яблучка» до розуміння Бетховена — шлях значний. В чім же тут річ? А в тім, що для мас подають первісно музику невисокої марки, і по цьому їх виховують.

Справді, звідки, з яких джерел здобувають трудящі маси свої музичні вражіння? Вони чувають її головним чином в таких місцях: у кіно, в садках, відкритих сценах і взагалі в місцях розваги й відпочинку, причому цілком міцне в розумінні чинника, що передає музику до масового слухача, займають духові оркестри та військові, як і заводські то-що. Що ж грають, яку музичну продук-

цію провадять до масового вуха ці духові оркестри?

Коли духовий оркестр іде по вулиці, він звичайно грає марш і обов'язково гучно, так щоб здалеку чути (ми якось і не уявляємо собі, щоб марш можна було виконувати з нюансами, що до звучності). А коли духовий оркестр грає в садку, в клубі і т. інш. «для слуху», то здебільшого музична «продукція», що її сприймає масовий відвідувач — дуже невисокої марки. Тут ми почуємо і польку «Красуню», і полтуру «з малоросійських» (тепер це замінено словом «українських») пісень, численні знов таки популярні з не менш численних оперет і «Сон негра», і модний фокстрот та інші «перлини». Це ще добре, коли бідоланний відвідувач почує полтуру не з оперети, а з опери, або славнозвісні увертюри Зупе, Рейсінгера або Келер-Бела; але де й по центрах не таке вже часто явище, а за провінцію годі й балакати: вона все з'їсть.

Що ж за причини того, що репертуар наших духових оркестрів (тут військові стоять на першій місці, бо заводські беруть їх за зразок) в такому сумному стані. По-перше, не так уже й часто керівники військових (ще рідше заводських) оркестрів є люди з солідною музичною підготовкою й гарним художнім смаком; по-друге, у нас ще, здається, не випускають нотовидання спеціальних партитур для духових оркестрів взагалі і — зокрема партитур вартих чогось з художнього боку. Ото ж капелмайстри здебільшого мають свої власні старі бібліотеки оркестрових партитур, іноді їх дістають, у спадщину, іноді шастять дешево купити і т. ін. Тут за якість продукції не дбають. І дійсно, чого там тільки немає. Правда, воно б можна і самому капелмайстрові перекладати для духового оркестру приступні твори, варті уваги з художнього боку, але для цього треба мати й відповідні знання і час, а це все не завжди є; та наразі немає кому за цим слідкувати.

Отже ми наблизилися до третьої причини ширення — переважно військовими оркестрами під час їх концертів у літніх садах творів невисокої якості, тут панує якась незрозуміла традиція, що військовим оркестрам ніби й личить грати те, що вони грають і ніхто не звертає на це уваги. І якось не помічається, що напередодні 10-ї річниці Жовтня слід би зрушити

з мертвої точки консервативні традиції, і подумати про оновлення репертуару цих оркестрів.

Не другорядне місце в справі обслуговування має музичною продукцією займає також і кіно. Тут передусім відіграють роллю міркування комерційного характеру (це що до музики) і часто «вимовляється» не так, як «пишеться». По великих містах, як і по периферії пишуть афіші дуже красномовно, що картину супроводить симфонічний оркестр (у великих містах не одне кіно дає такі анонси і наївна людина може подумати, що ми надзвичайно багаті на симфонічні оркестри)... Але це так тільки для ока, бо коли опинишся вже перед екраном, то чуєш такий склад «симфонічного» оркестру: 2-4 скрипки, віолончель, флейта, кларнет, контробас і «прибежище» — піаніно. А буває ще й гірший «симфонічний» склад. За провінцію, звичайно, вже годі говорити: там «картину супроводить квінтет, або квартет, але це знов таки здебільшого так пишеться, а вимовляється — ще добре, як скрипка й піаніно. Тепер що до якості музики в кіно то й тут досить таки сумно. Питання про музику в кіно само по собі — важке, щоб за нього говорити окремо. Але ми обмежимося тільки зауваженням: — наше ВУФКУ ще не дбає про замовлення до фільму спеціальної музики, а слід би вже йти до цього, і тому, що годують відвідувача кіно всім, що хочеш. Правда, в кіно не почувши може попури, але замість цього часто-густо виконують не більш цікаве барахоло, що є під руками в музичного керівника.

З наведеної характеристики тої музичної іжі, що нею годують духові оркестри й кіно трудящу масу, логічно виникають деякі конкретні заходи, що на нашу думку, їх слід було б взяти.

1) Подбати (кому це належить), щоб на чолі духових оркестрів усіх типів стояли люди певної музичної кваліфікації.

2) Надійшла вже, здається, пора, щоб Держвидав та інші потоваридавництва (Книгоспілка, прим.) почали видавати партитури для духових оркестрів, що містили б в собі найбільш приступні для нас твори високої художньої якості.

3) Військові установи, що керують політосвітньою роботою і так гарно вміють її ставити, — спроможні були б звернути свою увагу на репертуар військових оркестрів, підвищуючи потроху його художню цінність.

4) Культвідділи по наших робітничих клубах зробили б добру послугу робітництву, подбавши і за кваліфікованого керівника своїх оркестрів і за новий художній репертуар.

5) Така громадсько-музична організація, як музичне Т-во ім. Леонтовича може подбала б про вивчення масового слухача і його художньо музичних смаків. В цьому, сподіваємось, допомогли б слухачі наших музичних ВУЗ'ів, що для них така робота була б гарним виробничо-громадським чинником.

Б. НОВОСАДСЬКИЙ

Про матеріяльний стан робітників художнього слова

Тепер якось дивно доводити, що в основі людської діяльності лежать економічні передумови. Проте, як не відоме це твердження, але ми часто забуваємо про нього в своїх міркуваннях. Забуваємо про нього й тоді, коли торкаємося мистецької творчості. Тим часом, ця творчість відзначається від інших тільки тим, що тут значіння ще має і природний хист: та воля до творчості, що часом присилує художника творити навіть на шкоду своїй власній матеріяльній заінтересованості.

Найкращим засобом забезпечення художника в капіталістичних країнах з масово-інтелігентним споживачем є літературний заробіток, гонорар. Авторський гонорар є найкращим спонукачем до найвищої продуктивності. Ми знаємо, наприклад, як перманентна потреба грошей підганяла творчість Бальзака, Діккенса, Олександра Дюма, Євгена Сю, Жорж-Занд і багатьох інших. Вона не дозволяла їм спочивати «на лаврах», вона спонукувала їх все писати, писати, писати. Але за написане мали добрий гонорар, що давало їм можливість концентрувати усю увагу на літературній праці, робити часто подорожі з метою вивчення життя. Зараз там поширена система ще літературних премій, що дає чималу забезпеченість для буржуазних письменників. У нас же і досі становище художника з матеріяльного боку безпорадне.

Заробітки письменника, що намагається жити з самої літературної праці, є настіль-

ки мізерні, що шкода й казати. Більшість наших письменників (за незначними винятками) перебуває в повсякчасних злиднях, не маючи не тільки окремої кімнати, але часто й окремого стола, де він міг би розкласти свої папери. Але все те не є ще найгірше. Найгіршим є те, що він не має належного матеріяльного стимулу до творчості, що літературна праця не годує письменника. І от, для того, щоб цілковито не голодувати письменник мусить працювати в різних установах.

І справді, за останнім обслідуванням (через нього перейшло 111 письменників) тільки 20% їх живе з літературної праці. Причому ще 3/4 з них заробляло за рік менше, ніж по 500 карбованців, і тільки кілька письменників заробляло більше, ніж по 1000 карбованців за рік.

З цих красномовних цифр ми бачимо, що письменник, що живе з самої літературної праці, заробляє пересічно 40—60 карбованців на місяць. 40—60 карбованців! Хіба ж можна існувати на таку мізерію?..

Поминувши ці 20%, запитавмо: що ж роблять інші 80% письменників? Накидавши п'ятами літератури, вони втілися до всяких професій, що лежать по-за межами їх власної професійної лінії: в редакціях працює 49 чоловік, 35 — в установах, що не мають жодного відношення до літератури, і 35 сидять на існуючих та вхідних. Що й казати робота саме — найпідходяща для літературного робітника...

Семен Скляренко

Молдавія

ОСІНЬ.

БАЛТА.

Теплого осіннього ранку приїхав до Молдавії. В останнє крикнув паровоз, покинув станцію, зашумів-загуркотів рейками далі до Одеси на південь.

Від станції — до столиці Молдавії — Балти тягнеться стежка, не стежка, а шлях широкий, битий. Кукурудза шелестить нивами, високо вгорі ранні гуси тягнуть свою пісню осінню, журиливу.

Сонце колесом котиться із-за гір. Сонце прощаючись пестить землю, гріє рілля чорну...

Тужливу пісню співає візник, рівно на шляху ідуть коні, пил здіймається слідом...

— О. Народ Молдавенеск,

Сухе повітря осіннє приймає слово пісні, ховає їх в собі...

— Молдава... Це наша республіка. Республіка аутономе соціалісте советіке Молдавенеаска! Молода республіка тільки два роки, як почала жити... А он, погляньте, черні ниви — оранка, жовті рядна — кукурудза, — то вже після землеустрою. В цьому році землю впорядкували.

Котиться віз далі битим шляхом, курява слідом здіймається, співає візник:

— О. Народ Молдавенеск,

О. Народ Мо-о-л-да-авенеск...

Сонце осіннє небом грає.

Балта — столиця АМСРР.

В минулому — нікчемне місто, куди царський уряд посилав «на висидку», мов на Сахалін. Та й як не бути в минулому Балті «зап'ятаним», нікчемним містом, коли для царського уряду молдаване не були народом, Молдавія — не була країною, не було мови молдавської, не було побуту... нічого.

Навпаки, були утиски: молдаванську мову забороняли, слово «молдаванин» було призірливим, негарним словом, «молдаванин» рахувався чоловік, що не має родини, не має хати, не має нічого рідного на всій землі...

Сто літ тому назад нарід молдаванський застиг в певних формах свого розвитку... і від того часу аж до революції до життя не прокидався, сто літ нарід молдаванський млячо спав під ногою російського жандара.

І від того не дивно було перед революцією зустріти молдаванина десь над Волгою, або у Сибіру. Жорстока експлуатація тутешніх поміщиків забирала всі сили, тяжка робота не давала засобів до прожиття. А до того ще й земля в Молдавії не дуже то гарна, пшениця та кукурудза дають добрі врожаї, а жито, ярина — ні. Тікав молдаванин світ за очі, геть від рідного краю, продавав своє останнє добро, тікав від Дністра рідного, тікав від гір, виноградом прикрашених, шукав кращої долі далеко від рідного краю.

Тепер Балта — столиця АМСРР.

До цього треба ще додати, що в 75% письменників, що працюють в установах або мають інші, нелітературні, заробітки, літературний заробіток складає тільки 29% їх місячного бюджету, а певний процент письменників цілковито відійшов уже од літератури *).

Мистецька творчість, як що це, дійсно, є творчість, а не халтура, вимагає від митця великої кваліфікації. Та інакше й бути не може. Мистецтво є не що, як найвищий ступінь майстерства. А майстерство не легко дається. Щоб досягти його, потрібна довга, вперта й самовіддана праця. Бо коли для того, щоб стати тільки добрим шевцем, треба вчитися й робити кілька років, то в скільки разів тяжче стати справжнім митцем?

Як це не є загальновідоме, але доводиться повторювати ці банальні істини, тому, що ми це часто забуваємо, або легковажно і якось байдуже ставимось до мистецької творчості.

Отож досягти майстерства можна тільки через довгу та вперту роботу, віддаючи всі сили та весь час вивченню своєї спеціальності. Бо, справді, чи можна від інженера вимагати високої кваліфікації по машинобудівельній лінії, коли він весь час працює в конторі служби руху, або від скрипача вимагати високої віртуозності, коли він працює молотом в кузні... Як же можна вимагати високої кваліфікації від письменника, як що він працює в якійсь установі, і голову його набито колонками цифр або торговельними комбінаціями?

*) «Червона преса», 1926, ч. 10—11, ст. 77.

В минулому—нікчемне місто, а сьогодні... столиця.

Такі вже закони розвитку пролетарської революції, що з нею народи до життя прокидаються, творять нову культуру, будують свої нові столиці.

Балта серце всієї Молдавії.

Сиди зелені, білі хатки, високий камінний собор, приміщення ЦВК'у АМСРР, Наркомати по всіх вулицях міста, а над Балтою високо осіннє прозоре небо, і в ньому чисті хмаринки...

ЛЕГЕНДА.

Живе таке оповідання серед молдаван: Давно-давно колись тут де живемо ми, жили інші люди, від яких потім вже через довгі століття молдаване пішли... Сюди царі з Риму, з Греції посилали жити тих людей, що проти їх повставали, що повстання здіймали проти царів, поміщиків, що за бідними людьми йшли, бідному люду допомагали... З далекого Риму сюди привезли в кайдани закованого чоловіка—Овідія. Овідій пісню проти царів складав, Овідій царів, поміщиків не любив, бо сам був простого роду, не панського, то й спіткала його така зла доля. Весь вік жив тут Овідій, весь довгий свій вік згадував далеку свою рідну країну Рим, весь вік мріяв за батьківщину. А коли вже небагато зовсім йому життя залишилось, коли почув він леминучу смерть незабаром, дуже тяжко йому стало, що не побачить більше рідного народу, не побачить Риму ніколи. З білню тяжкою пішов Овідій до найбільшого мудреца світу, що так само тут жив. Відкався Овідій мудрецу, плакав за марно страченими роками, що проминули мов, дні літєнка швидко,

Звичайно таке становище письменника пояснюється у нас частково тим, що наш український книжковий ринок ще не великий, ще не виріс той масовий культурний читач, що побільшить попит на художню літературу і тим саме поліпшить заробіток письменника, однак, повторюю, і байдужість з боку політосвітних установ відіграє тут не аби яку роль.

Як що таким скрутним є становище українського письменника взагалі, то доля українського драматурга є, здається, ще далеко скрутнішою. Перш за все, літераторові, повістареви можна легше перебитись; часом буває, — написав статтю або маленьке оповіданнячко, відніс у першу ліпшу редакцію (як що, звичайно, в нього є звязки) — і маєш готові гроші. Цілком інша річ що-до драматургічної творчості. Драму не напишеш за кілька годин. За правило можна прийняти, що серйозний драматург (про халтурників нема тут мови) пише не більш одної драми що-року. І це цілком зрозуміло, бо драматургічна діяльність є найтруднішою на ділянці художнього слова.

Що ж може дати драматургові його творчість? Чи може ж його твір, що він написав протягом цілого року, дати йому змогу прожити цей рік? — Ні!.. Видавництва, що саяк так видають драматичні твори, у нас є три: «ДВУ», «Книгоспілка» й «Рух». В перших двох приймають п'єси до видання неохоче і платять пересічно 80, рідко 100 карбованців за аркуш. Виходить, що за працю цілого року (від 2½ до 4 аркушів на п'єсу) драматург має дістати 200—350. карб. Ще

гірше справа стоїть з «Рухом». Продати п'єсу до «Руху» легше, але проте й платиться там гірше: пересічно 50—60, рідше—80 карбованців за аркуш. До того ж ще й плата вираховується у «Рухові» не за друкований аркуш в 40.000 знаків, а за так званий «літературний», через що доводиться замість плати за 3—4 аркуші одержувати фактично за 2—2½ аркуші.

Правда на п'єси, коли їх виставляють, автор одержує процент. Та чи часто їх виставляють на сценах наших театрів? Наші великі, державні, театри держать твердий курс на інші п'єси: що ставиться в Москві, те показують і в нас. Українських драматургів ці театри не визнають і в кращому разі живляться інсценізаціями своїх власних драматичних справ майстрів. Це, звичайно, не погано, але чи можна ж тим обмежитись?

Найтипівішим таким театром є театр ім. Франка, що за п'ять (здається) років крім двох п'єс Куліша не спромігся більш показати нічого з нової драматургії.

Його керівник Гнат Юра кинув якесь крилате слова: — «Українські драматурги не вміють писати для театру, і через те ми їх і не ставимо»...

Але чи вірно це. Чи не помиляється шановний т. Юра?... Може, це розходження між українським театром та українськими драматургами відбулося не через те, що всі українські драматурги загалом не вміють писати для театру, а може, через те, що наші керівники театрів не завдають собі великої праці подумати над новими п'єсами українськими, а йдуть по лінії протоптаній. Пенна річ, тримати твердий курс на Москву далеко

І сказав Овідію мудрець: — Не плач брате мій за далеким Римом, не край серця свого, що й так кров'ю обкипіло. Не плач за життям своїм, не нарікай ні на кого. Немає чоловіка, який марно прожив би своє життя і вже коли бідається кому, то тільки не Овідію, що за бідний люд життя віддав. Овідій зробив велике діло, брата Овідія прийдешні покоління, нащадки ще не один раз згадають, належно йому dadуть, теплим словом похваляють. Від Овідія й братів його, що ось живуть тут під нарід і нарід той буде багатим, буде щирим до роботи, буде чистим, люб'язним... Не плач брате мій, з далекого Риму, не згадуй теплим словом панську батьківщину — бо батьківщина гарного чоловіка там, де живе він...

Прошли століття й тисячеліття, а на тих нивах, де колись Овідій ходив, нарід молдаванський життя своє будує.

Від Овідія й братів його, що ось живуть тут, під нарід...

ВУЛИЦЕЮ.

Іду вулицею Балти...

Молдаванська мова всюди... «Едітура де стат а Молдавей» — це Держвидав Молдавії і поруч:

«Салон центрі тунс ті рас» — голярна.

На розі вулиці:

— Тут продається газета «Плугарул Рош» — «Червоний Орач».

А з сторінок газети дивляться такі чужі нашому вуху, рядки:

— Інн даншурь греле кінуйт.

Вяк інтрег ай петрекут...

Брежмашій тей те ау прегевіт.

Соарен в'яче най штут.

Ви не розумієте ні одного слова. Не дивуйтеся, то молдаванська мова, то мова, що йде від романського коріння, то мова молдаванського народу. І слова в рядках пісні — то наші слова, слова пролетарські, слова про те, як після неволі російського і румунського жандара молдаванський нарід до світла вивівся.

Іду вулицею Балти.

Річка Кодима на двоє місто розрізала, а той бік під горою базар, крамниці, а ось сюди, куди тонка вулиця шлях відчиняє, ЦВК РНК, Наркомати.

ЦВК, Раднарком АМСРР приміщені в колишній хлоп'ячий гімназії... Зараз за будинком — степ, широкий степ розлогий, як море.

Сам будинок двоховерховий: внизу партійні органи, МОДР, а вгорі ЦВК, РНК, Управління справами Раднаркому... Тут — приймальні і голови ЦВК і Раднаркому. Сюди йдуть молдаване, деє аж од Дністра, від Тирасполя, від Кам'янки, бо тут «голова республіки».

Ідуть молдаване здалеку, плутаючись вулицями Балти, зупиняються на хвилинку перед важкими дверима ЦВК, підіймаються на другий поверх... читають стінну газету, де деє в куточку написано, як голова Раднаркому під час виїзду в село лагодив серед степу авто...

Читають молдаване, всміхаються: О в голови руки — криця — Знаємо ми... то нічого що ось він тут, а коли треба — все зуміє зробити... Знаємо...

І тоді йдуть до голови

ГОЛОВА ЦВК.

Немов усього його із м'язів складено. Голова нагадує голови робітників з малюків

логіше: так, мовляв, безпечніше, бо як сидиш в калюші, то не через власний недомисел, а за прикладом Москви. Не так, принаймні, буде соромно.

Як би там ні ставитись до такого навмисного чи ненавмисного бойкотування українським театром українських драматургів, але ясне є одне: це гальмує розвиток української драматургії, а тим саме затримує і розвиток театру, бо не може ж він жити чужими творами.

Що ще додати?

Здається, і сказаного вже досить для вияснення важкого матеріального стану письменницької творчості на Україні. Стан цей падає стан витязя у відомій казці: поїдеш праворуч—кона страшиш, та сам будеш живий, поїдеш ліворуч—сам загинеш, та кінь проте залишиться живий. Так і наш письменник: сидить міркує за своє становище: віддається літературній творчості—чи ж проживеш, плюнеш на літературу і підеши в паймати—загубиш мистецтво...

Як вийти з цього зачарованого кола?

З нього до де-якої міри можна вийти при умові збільшення авторського гонорару на художні твори, встановлення щорічних державних премій за рахунок спеціального фонду для літературних творів різного жанру і більш серйозного відношення до нових і відомих українських драматургів з боку наших радянських театрів. Це приведе до того, що п'єси укр. драматургів, звичайно, цікавіші й ідеологічно витримані, побачуть світ з кону театрів, а це вже поліпшить матеріальний стан драматургів.

Л. УЛАГАЙ.

Роля організованої розваги у сучасному побуті

Боротьба з хуліганством притягнула увагу радянської суспільності. Наша преса присвячує їй чимало уваги, і ця увага цілком виправдується серйозністю з'явища. На жаль ми ще досі не оцінили значіння де-яких засобів боротьби з розбещеністю вулиці, і мені здається чимало набойв публіцистичного і громадського характеру випустили в біле небо. Що це так, я дозволю собі навести приклади нижче.

Якою властивістю характеризується хуліганство? Оцінка, що її часто подібуємо в пресі резюмується в кількох точках: невичерпаний запас сил, що його не знати на що повернути; брак розумових розваг; приступність до алкогольних трюнів; квалітет культурно-освітньої роботи по клубах; недостатня розвиненість спорту і фізичної культури; низький культурний рівень, і т. д.

Кожний з цих моментів, насправді, відіграв чималу роль в поширенні розгнущеної поведінки де-кого з сучасної молоді. Але споміж цих моментів є такі, що мають кардинальну вагу.

Звичайно, хуліганство є і в буржуазних країнах. Проте все таки воно не набрало такого широкого розміру. А подекуди зведено до мінімуму. Досить тільки подивитися на великі міста, скажемо, Берлін. В Берліні жінка може йти по вулиці зовсім одна о першій і другій годині ночі, і їй не прийде в голову чогось боятися, хоч би вона здибалася навіть п'яних мужиків. У нас жінка вночі, і навіть, з вечора боїться ходити одна. В Голандії, і

Швейцарії, як правило, ніхто не робить бешкету на вулицях. Коли хто упереться до непристойності, то і тоді він не має часу вчинити дебош, бо при перших вигуках з'являється поліція і добошир миттю опиняється в буцитарні, де він спить до ранку, а пізніше стає перед судом і платить значну пеню. В Австралії ніхто не має права на вулиці співати пісень, і падати на дорозі в п'яному становищі, бо обидва ці випадки мають погані наслідки: тверезий співак несе кару, той, хто падає на пішоходи несе кару і спить в буцитарні: товариство рятує свого он'яного товариша від поліції тільки одним способом: вони ведуть його під руки до самого дому.

Ви можете відвідувати в Німеччині середньої якості «кнайпу» (шинок), де приходять і робітники і службовці, і скільки б не було п'яних, вам ледве чи доведеться там побачити бійку. Я знаю людей, що прожили багато років за кордоном в великих центрах, і їм не доводилося ні разу бачити вуличних сцен, сутичок, бійок, задирань подорожніх. Правда, в англо-саксонських країнах боке—звичайне явище, як толерований поліцією спосіб розв'язувати особисті суперечки, але він мусить бути один на один, і хоча кінчиться іноді розбиттям носу, звичайно не обертається в поножовщину.

Що наших вулицях хлопці ще донині ходять гуртками, «кланамі». У нас живе традиція «тогочасних» і «сьогоднішніх» парубків; традиція «чого прийшов на нашу вулицю»,

ГОЛОВА РНК.

Не раз доводилось мені чути про товариша Старого, не раз чув про нього на Україні і в других республіках. І ось сьогодні доводиться про нього говорити, доводиться ще раз про нього згадувати.

Каже тов. Старий:

Перед нами ще багато роботи, нива не зорана. До того вже й за нами є велика робота, вже головний шлях ми пройшли. Досвід Молдавії буде корисним для багатьох народів світу, що колись, як Молдавія тепер, будуть своє життя творити. Молдавія має культуру столітньої давності... Це не означає, що ми всього тільки сто літ, як будемо свою культуру. Ні. Сто літ тому молдавський наріч було задішено русифікацією та румунізацією, сто літ тому наріч припинив своє культурне й національне життя. І та столітня давність дуже заважає у нашій роботі... Весь час молдаване не піддавались русифікації та румунізації, отже все застигло в основах своєї культури...

Товаришу Старому, як і кожному молдаванину, важко згадувати минуле, хмарка набігає на чоло...

— А ось наріч молдаванський дійшов кращого, тільки два роки, як червоний прапор пройшов над землею Молдавії.

Довго іде балака, сторінка за сторінкою з історії Молдавії перегортається.

За вікном—Балта... Котиться широким небом сонце.

Іду вулицями назад... Повертаюся до дому. Коли йду повз будинок освіти—чую, як комсомольці вчать нову пісню:

— Кичор ин кичор фера таме...—що значас;

— Нога в ногу без жаху...

Так гарно співають комсомольці і комсомолки з Молдавії.

ЖУРАВЛИНА НІЧ.

Прощався я з Балтою, прощався з Молдавією. Покотився в'їз темною вулицею, заблимає церква жовтими, самітними вогниками, десь з вулиці вирнула гармошка. Загуркотів віз на гору. Місто внизу над річкою Кадимо б'єдно запалило сотню електричних ламп, а в горі дужче засвітилися зорі, закружляв молодик над кукурудзяними нивами.

Темний шлях крутився між байраками, темний шлях зазирає в провалах. В передку воза батогом свистів Гаврило—підводник.

Темна ніч все сховала.

І тоді десь згоря на землю впало піжмо мов луна від пісні:

— У-у-р лю

— У-у-р лю.—

Чи то може коні почули й не зрозуміли тих звуків, чи то може Гаврило сівнув віжки, щоб коні спивались, але віз став:

— Ку-у-р лю.

— Ку-у-р лю.

Співало небо.

— Так, промовив Гаврило: журавлі на вірній лінії... Буде осінь рання, буде суха осінь. Будуть ночі теплі, бо кукурудза без вітру шелестить...

Перша журавліва ніч яка с—така й осінь буде. Щодня їздику, а журавлів вперше чую... Сьогодні—перша журавліва ніч...

Десь здалеку дошкоталося в повітрі:

— У-р лю.

— У-у-р лю.

Коні рушили далі.

Гросса, де кожен м'яз про силу каже, кожна жила кров'ю палита вщерт, кожен нерв до роботи поривається. Обличчя суворе, глибокі зморшки, зморшки на лобі, біля куточків уст... А часом зникають зморшки. Це тоді, коли голова ЦВК говорить про досягнення Радянської влади в Молдавії, коли каже він про світле майбутнє своєї країни.

Що зморшки часом,—то не дивно. Шлях від Молодшанської економії, де колись працював у панів тов. Воронович, до кабінету голови ЦВК АМСРР—то тяжкий шлях. І коли скромо голови срібло починає прикрашувати—то теж не дивно.

Важкий шлях—позад, важка робота перед собою. Скільки вже пророблено, скільки власними руками зроблено і скільки ще треба зробити.

І чую я радісні слова:

— До мене. Сідайте, товаришу, сідайте... Я буду оповідаю...

Тихо в кімнаті голови ЦВК, слово рівно лягає. Глибоко в мозок слова западають:

— Молдавія росте. Рік за роком. Ще ж так недавно почали, тільки два роки, всього тільки два роки. Коли раніше селянство мляво відчувалося, то сьогодні вже охоче воно йде на зустріч радянській владі, нам допомагає, нам співчуває...

Тихо в кімнаті... Я слухаю, як далі йде оповідання про тракторизацію країни, про поширення площі виноградарства, про колективізацію...

А під війном високої акації шелестом своїм слова голови повторюють, згоджуються...

Слова голови тверді.

«це наш хутір, це наша хата», «це наші дівчата», «чужих не приймаємо, не пускаємо», а кожний не з нашої околиці «чужий». Очевидно тут дзвенить нотка старого ще родового побуту.

Молодий робітник ще й до нині часом не вважається піти сам десь на околиці міста, як і дівчина боїться це зробити, бо «хто зна, що можуть занодіяти чужі, з другої вулиці хлопці». Цей побут витворений за старих умов не вмер ще й досі. І в нашу добу соціалістичного будівництва він змагається з новими формами і новим оточенням, з напими клубами, з театрами, освітою, комунікацією.

Та не в цій діло. А в тім, як використовувати в нас хуліганство. Всі шукають під вільну хвилину розваги, що сама по собі є тільки особливою формою відпочинку. Розвага потрібна. Це—психо-фізіологічна потреба організму. Хоче її і вулициний «клан». Отут ми й підходимо до питання, чим задовольняється ця потреба розваги? Куди має піти робітник фабрики в вільний час? Які перспективи для цього в цій напрямку?

Ніяких розваг, крім кіно, театру чи клубу немає. Але кіно тягнеться всього одну—дві години. В театр не підеш що неділі, бо грошей не вистачить. В клубах у нас не завжди так цікаво, щоб там можна було проводити увесь вільний час. Там також: або кіно, або примітивні співы, або ще більше примітивний театр, клуби у нас не стоять на належній висоті і не уявляють собою місця відпочинку чи розвитку.

У нас є певне упередження проти танців і навіть гадають, що це тільки вияв буржуазної культури доби занепаду. В наших містах танки з'являються анахронізмом.

При всій великій кількості клубів все таки у нас замало клубів з добре організованою розвагою. Ми часто бачимо в них такий гармідер, що навіть найдикий танок живцем привезений з країни негрів, міг би при порівнянні видатися гармонійною трецькою пластикою.

А чи добре розвинуто у нас фізкультуру, спорт? Хто у нас тренується, робить фізичні вправи? Хто займається спортом? Де ви знайдете чоловіків і жінок, що, не зважаючи на свої сорок років, ходять два рази на тиждень, щоб плекати гнучкість тіла, дбати за стрункість постави, культивувати силу м'язів? От у Чехословаччині це увійшло в побут здавна, стало певною часткою культури. Серед віденського робітництва що тиждень можна бачити марширування команд на гулянку з музикою, співом (здебільшого з Інтернаціоналом) на гулянку в ліс, у гора, на купання, на перегони й змагання.

У нас ми бачимо такі організовані виступи тільки під час святкових маніфестацій. У побут це не вщепилося. А проте об'єктивні можливості у нас далеко ширші: ми ж є повними владарями свого життя.

Ось наслідки: замість того, щоб наша молодь присягла в тиждень одну дві години фізичній культурі, вона гуляє по вулиці; найкраща розвага нашої міської молоді—це топтання (приміром, у Харкові) біля Театрального майдану і по Катеринославській, замість того, щоб майнути в село, в поле, в екскурсію, на спортивні змагання або, принаймні—в театр, кіно, в вечірню школу, на лекції, на політичне віче, в танцювальний зал.

Висновки: треба організувати розвагу,

Наука й техніка

Вісті з етеру

ДВА РОКИ РАДІОПЕРЕДАЧІ.

Два роки тому ми мали тільки один ширококомовний центр. Це була Москва, де вслід за Нижньогородською Радіолабораторією велись перші досвіди над використанням етеру для передачі радіопрограм у всі закутки радянської землі. Спершу запрацювала ширококомовна станція в Сокольниках (під Московою), а слідом за нею (в листопаді 1924 р.)—і станція ім. Комінтерну в Москві, що й до цього часу займає перше місце між напими радіостанціями.

На цей саме час припадає стихійний розвиток радіоаматорства, що подекуди навіть випередив декрет Союзного Раднаркму про «свободу етеру». Зрозуміло, що московські станції не могли задовольнити величезного «попиту на радіохвилі» з боку армії радіоаматорів, що прогресивно збільшувалась і от вже на початку 1925 р. маємо в різних містах Союзу 7 радіофонних станцій, що спершу ведуть експериментальну працю, а згодом переходять до регулярної передачі ширококомовних програм.

Між цими станціями слід зазначити й Харківську, організовану Радіотовариством України. Хоч вона й була дуже слабенька (всього тільки 10 ватів, тобто в 400 разів слабша за теперішню Харківську радіостанцію), проте її значіння для розвитку радіоаматорства величезне. Не будь цієї станції—радіоаматорство на Харківщині спинилося б рівно на рік, тобто то до моменту організації могутньої станції т-вом «Радіопередача».

Ще через рік, тобто до початку 1926 року число радіостанцій в СРСР зростає до 13.

прикрасити її, атакувати дозвілля повсюди, надати йому цікавості.

Добре було б, коли б наші культкомісії при профсоюзах подбали про безплатні, даремні гімнастичні вправи, про масову організацію спорту. Для цього збільшити через курси інструкторів-фізкультурників і притягнути їх для інструктування в спеціальних клубних залах нашої молоді.

Дисципліна й організованість в розвагах починається власне з організування тіла. Без цього тяжко вимагати, щоб у всіх громадських місцях загинув армарковий гармідер, від якого не можна втекти. І далі—треба боротися з різними рисами розгнужаності й неорганізованості, що стрічаються у нашому побуті. Мені здається, що коли публіка привчиться ходити по вулицях рівніше, не перти просто, трохи не з кулаками проти зустрічної течії, обминати один одного без носових катастроф, не плюватися на пішоходах, а тим більш на алейх садів, не пускати собак в кооперативні крамниці, помагати міліціонеру й від нього жадати прибирати п'яниць з вулиць, помагати міліції чи агентам розшуку заарештовувати порушників порядку, давати одсіч виборикам людей без стриманих центрів, обороняти жінок і дівчат від ідіотських компліментів недоречних жартунів і кавалерів; тоді ми можемо сказати, що ми здобули необхідну передумову успішного культурного будівництва, щоб використати її для нового, що дала нам Жовтнева революція.

Г. ПІДДУБНИЙ.

Програми їхніх передач устальюються й робляться більш видержаними з технічного та акустичного боку. Широкомовні станції організують лекції й доклади на різні теми, подають останні новини зі світу та влаштовують концерти, ба навіть трансляції цілих опер з місцевих театрів. Таким чином радіоприймач стає річчю не тільки цікавою, але й корисною, а може й необхідною.

Але на цьому ріст числа станцій не спиноється. Вони організуються у різних кілках Радсоюзу, щоб дати змогу всюди приймати радіопередачу на простий детекторний приймач. Що й казати, коли навіть у Владивостоці почала регулярно працювати ширококомовна станція, могутністю в 1,5 кіловата (біля двох кіньських сил). Розуміється, для нас вона доступна тільки при доброму багатоламповому приймачеві, але для Далекого Сходу це єдина станція, що можна почути на детектор.

До сьогодні маємо по всьому Союзу біля 20 ширококомовних станцій (рахуючи тільки могутні, що працюють енергією вище 1 кіловата). З них на Україну припадає 3 станції: Харківська (4 кіловата), Київська (1 кль.) та Дніпропетровська (1 кль.). Крім цього є ще де-кілька станцій, що поки що ведуть тільки експериментальну роботу. У місцевостях, що межують з БСРР та РСФРР доступні на детектор ще такі станції: Мінська, Гомель, Воронеж, Ростов Н-Д та Краснодар (Кубань). Зайво говорили, що вже при одноступовому приймачеві вдається прийом усіх станцій, що працюють в межах європейської частини Союзу.

Більшість радянських радіостанцій організовано й експлуатуються т-вом «Радіопередача», що заснувалось в листопаді 1924 р. Отже за два роки існування т-во проробило величезну роботу.

Слід ще відзначити, що усі наші станції збудовані виключно на радянських заводах за вказівками популярної у всьому світі Нижньогородської Радіолабораторії. Це ще більше підкреслює наші досягнення в галузі радіо.

Ом. БАЛІЦЬКИЙ.

Радіофікація села

У нас на Україні вже маємо чимало сільбудинків та хат-читалень, що придбали та встановили радіо-приймачі устаткування. Ця часткова радіофікація нашого села пройшла не без участі в цьому т-ва Друзів Радіо. Але за останній час Друзі Радіо вже що раз менш звертають уваги на сільську роботу і вже не так сприяють радіофікуванню, як раніш (приклад—Київське та Дніпропетровське ТДР). В справі радіофікації села потрібна очевидно участь політосвітських організацій, бо, мабуть, з одним ТДР радіофікація далеко не піде.

Немає чого говорити, що радіо для села орієнтоване від міста й культури в найкращий спосіб зв'язку його з містом. Ті лекції, що їх передають наші радіостанції, з Харкова, Києва, Дніпропетровського, Одеси, та доповіді дуже корисні й потрібні селянинові, він може слухати їх, знайомлячись з різними порадами агрономії, ветеринарії, медицини, то-що.

До того ж радіокомуні станції подають і лекції на теми антирелігійні й протисамогонні,—а це значно сприяє розвитку молоді

та взагалі допомагає боротися з різними забобонами. Корисне радіо і в справі боротьби на селі з різними хуліганськими проявами, бо коли в сільбуді чи в хаті-читальні є радіоприймач, тоді молодь суне до сільбуду й розумно проводить час.

А ті концерти та вечірки, що їх передають радіомовні станції—хіба це не є культурна розвага, хіба це не підвищує культурний рівень сільського населення, одірваного від міста. Це очевидний факт, а тому й треба більше віддати уваги поширенню на село радіо. Звичайно, ми багато б виграли, коли б радіоприймачі стали б встановлювати по глухіших селах, а не так, як тепер, коли радіофікують близькі округові села й містечка. Треба, між іншим, відзначити той факт, що Акційне т-во «Радіопередача» не відпускає краму в кредит, а не всі сільбуду багаті, щоб одразу платити тисячу-дві за куповане приладдя. Далеко скорше розповсюджувалися б радіоприймачі, коли б можна було діставати в кредит устаткування.

Не можна ще оминати такого факту: «Радіопередача» за надсилку свого техника бере надто багато—12 карб. за робочий день! Така плата не по кишені для села, бо техник іноді перебуває на селі аж тиждень, а це ж виносить зайвих 84 карб.!

Відзначу ще раз, що зацікавленість селянства, особливо молоді дуже й дуже велика. Отож добре було б, коли б у дні десятиріччя Жовтневої революції більшість наших сел мала змогу через радіоприймачі брати спільну участь у святі з робітництвом великих міст України.

Слово за Т-вом Друзів Радіо та «Радіопередачу».

Б. ААРОНОВ.

Нові дані про побудову атома

За даними фізики атоми збудовано таким чином. Довкола великого позитивно-зарядованого ядра по еліпсах і колах обертаються негативно-зарядовані електрони. Це так звана планетарна модель атома, запропонована від Резерфорда й Бора. Вона має багато спільного з будовою нашої сонячної системи: рухливі електрони нагадують собою планети, що обертаються довкола сонця, але нам відомо, що планети обертаються не лише довкола сонця, але й довкола своєї власної вісі. Вищенаведена атомна модель не передбачала, що електрони також можуть обертатися довкола своєї вісі.

Кілька років тому американський фізик Комптон пробував обстоювати думку, що електрони мають свій власний рух. Такий електрон ніби подібний до негативно-зарядованого магнетита. За допомогою цієї гіпотези Комптон намагався пояснити деякі незрозумілі перед тим магнетові явища. Але виявилося, що обстоювання Комптона не вірні й саму гіпотезу його було відкинуто.

Нещодавно ця думка знову виринула. Голландські вчені Гудсміт та Уленбек знов запропонували гіпотезу про обертальні електрони. Вони затискували її для пояснення деяких властивостей в будові спектрів, що несподівано мало блискучі наслідки. Праця Гудсміта й Уленбека зворушила наукові кола. Ледве минув рік, а вона вже викликала признання такого авторитету, як Бор й утворила довкола себе вже значну літературу. Дальші дослідження і спроби чим раз більше доводять наукову цінність цієї гіпотези. Отже, здається, цього разу дійсно встановлено цілковиту подібність між атомом та сонячною системою. Електрон обертається не лише довкола свого сонця (ядра), а також довкола власної вісі і посідає властивості магнету.

Атомам часто властиві де-кілька надто подібних станів, що дає безліч дуже схожих спектральних ліній. Не раз виникало питання, чим же відрізняються ці стани та чим їх мо-

жна пояснити. Так, наприклад, атом патру (соди) дає дві дуже близькі колірні жовті лінії, що відповідають двом надто схожим, а проте різним його станам. Який же рух електрона дає промінювання одної жовтої лінії й якому рухові відповідає промінювання другої жовтої лінії? Гіпотеза Гудсміта-Уленбека припускає, що в однім випадку напрямком обертання електрона довкола своєї вісі і напрямком обертання його довкола ядра—однакові, а в другім випадку ці напрямки протилежні. Дальші детальні обчислення довели, що ця гіпотеза дає прекрасне кількісне пояснення своєрідних особливостей в спектрі не лише натра, а й багатьох інших елементів. Крім того, вона пояснює цілу низку магнетових явищ, пояснення яким досі фізика не знаходила,—наприклад, які сили тримають в ядрі великих атомів належні їм електрони. Ці електрони, як відомо, вилітають іноді з ядра, це буває в процесах радіоактивного розпаду. А що електрони зарядовані рівномірно, то вони відштовхуються один від одного і ніяк не могли б утриматися хоч і притягуються позитивними частками (протонами)—занадто вже мала ця притягувальна сила. Але обертальні електрони є магнети й поруч відштовхувальних електричних сил між ними діють притягувальні магнетові сили. А на найдрібніших просторах в середині ядра магнетове притягнення значно перевищує електричне відштовхування. Отже магнетові сили в середині ядра відіграють величезну роль.

Ці найновіші дані про будову атому відкривають перспективу цілої низки нових досліджень, що в дальшій розвитку може одарувати нас цілком непередбаченими несподіванками. Подібність між велетенськи-безмежним світом планет і мікроскопічно-зверхдрібним атомом у їхній внутрішній будові не викликає тепер уже жодного сумніву. Та й потужний людський розум здобуває одну по одній найглибші таємниці природи.

Театр, музика

„Манюнічка невідповідність“

(Трагедія на дві частини з висновками).

ЧАСТИНА ПЕРША ОФІЦІАЛЬНА.

«За надбаннями державних театрів, за їх досягненнями художніми, маємо змогу поліпшувати й масову мистецьку роботу на селі. Перші парості цих досягнень є хоч би наші пересувні театри. Число пересувних театрів ще мале, але воно збільшується зі зростом нашого господарства й збільшенням коштів, що їх дає державний чи місцевий бюджет на цю справу»....

Це так розповідає про роботу пересувних театрів на селі вступна стаття в № 8 журналу «Сільський Театр»...

А далі йде:

ЧАСТИНА ДРУГА—НЕОФІЦІАЛЬНА.

«Шановний товаришу!

Рoku 1925-го було з'організовано Одеський Пересувний Роб.-Сел. театр, ім. В. Блакитного. Склад театру був 27 чоловік. Восьмого січня театр, по умові з Окрполітосвітою виїхав на гастрольну подорож по селах Одеської округи, маючи поставити 60 вистав, з репертуаром: «Фуенте Овехуна», «Гайдамаки», «97», «Комуна в степах» і т. д. Виставлено було не 60, а 72 вистави. Праця провадилася до травня місяця при великих труднощах. Всі актори перемерзли, перестраждали, розіжджаючи на підводах у великі морози. Грати доводилося в кожному селі від 2-х до 5-ти вистав при надзвичайно тяжких умовах. Помешкання, де грали, були без стель, не опалювались, убиралень для акторів не було. «Виходи» на сцену були здебільша через вікна. Актори з холоду па-

дали непритомні. Грали в кожухах. Часто на акторів під час гри падав сніг. Одягнені актори були кедейсько, бо в кредитуванні їм перед виїздом на села відмовили. Рятувалися тільки теплими ковдрами. Кватир теплих не було. Прип був вірним спутником акторським у цій подорожі. Але не вважаючи на це, ми працювали де тільки можна було, готуючи нові п'єси. Разом із цим провадилася праця в кожному селі з драмгуртками та влаштовувались конференції політосвітників. Піднесено було нам два прапори, давалися грамоти, подяки, відозви.

«На 1-ше травня викликали нас до Одеси—перевести травневі свята. Праці нам в Одесі не дали і живилися ми полтинниками на актора в день. Зняли ми тоді на відсотках клуби й працювали далі. Політосвіта ніякої допомоги не дала. На засіданнях було ухвалено дати нам тимчасово 1.000 крб., але це залишилось постановою, жалю гідне було наше становище. Розбуті, роздігнені, за кватирі платити нічим. Спасибі, що хоч Сельбуд «простив» нам кілька сот крб. Політосвіта на засіданнях обіцяла ввести нас в новий бюджетний рік й запропонувала залишитися основним ядром, що брало участь у подорожі для подальшої роботи.

«Щоб хоч як небудь перебитися до початку основної нашої роботи, зняли ми м. Россош, на Вороніжчині, маючи на це путівку, від Головополітосвіти.

«Дорога нам коштувала 750 крб., а поїхали ми на місяць з гарантією на 1.600 крб. Склад трупи—30 чоловік. Виробили всього 57% за місяць і потім залишилися без гарантії, бо наш ідеологічно витриманий репертуар для Комунхозу був «непідходящий», зборів не давав, і нам було запропоновано заховати свій репертуар та історію театру, та перейти на гопачки з горілкою. Почалося наше невимовне бідкування. Танцюристів у нас не було, танцювали всі, разом з режисурою. Танцюючи, надсилали відчити до Одеської політосвіти, чекаючи, що нас викличуть до нашої основної праці, як нам обіцяли, але за весь час ми не мали жодної відповіді. Працювали до 5-го вересня цього року. Набридло нам танцювання,—де хто почав тікати. На останню нашу телеграму одержали ми відповідь, яку ми самі й оплатили. Зміст тої відповіді був такий:»

— «Актори, які бажають працювати в новому (sic!) Робсельтеатрі, мусять подавати персональні заяви».

«Ті актори, що займали тут перше положення, повлаштувались по державних театрах, а решта залишилася—за бортом. Посилаємо персональні заяви, але відповіді жодної. Де-які актори пішли працювати в побутові театри, плачючи надію, що вони будуть ще в Робсельтеатрі, а інші зовсім голодують, граючи на ст. Кантемирівка, Воронізької губ...

«А Одеса в цей час організує новий пересувний театр, коли можна було додати кілька чоловік до старого театру... І коштувало б дешевше, і ми тут не поневіряться в злиднях, голоді й холоді... Я думаю, що наш театр більше має права бути на державнім бюджеті й переводити ту роботу, яку він переводив раніше. По проханню до-

варивши, старих робітників, я, як голова міського комітету і член ВЛКСМ, звертаюсь через вас до преси, щоб звернули на це увагу, щоб добилися ми справедливості, бо іншого виходу немає.

З тов. привітанням Н. Н...

ВИСНОВКИ:

1. Слава, значить, богу та його пречистій Богоматері, що «число пересувних театрів ще мале», бо в противному разі не вистачило б для акторів кожді закутуватися, переводячи масову роботу на селі...

2. Державний і місцевий бюджет, як бачимо, «зі зростом нашого господарства» для пересувних (Роб.-сель!) театрів не дуже збільшується, бо актори тільки ледве ногами совають.

3. Що до становища закинутих на Воропівщині акторів, хай допоможе їм господь бог, бо ні «державний ні місцевий бюджет» щось не дуже на їхні зойки відповідають.

ОСТАП ВАШНЯ.

Театральне життя

ОДЕСА.

Держдрама. Одеська держдрама почала сезон комедією сатирою «За двома зайцями». Другою постановкою йшла п'єса «Ревизор» в постановці режисера Тітського. З усім пройшли п'єси «Фей гіркою мигдалю» Кочерги і «Седі». Місцева критика одзначає гарне оформлення п'єс й виконання, зокрема про постановку «Седі» пишуть: «Побідників не судять. Спектакль заграє всіма кольорами великої театральності—і постановщик і художник і виконавці дали прекрасне театральне видовище».

КИЇВ.

Опера відкрила сезон 1-го жовтня оперою «Аїда»—«артистичний ансамбль опери цілком відповідає найбільшим вимогам». Про оперу «Намісто Мадонни», що була поставлена другою прем'єрою, критик пише: «Київ давно не бачив такого видовища, постановкою «Наміста Мадонни» наша опера показала свої художні досягнення». Пройшов «Золотий півник» Римського-Корсакова і балети «Баядерка» і «Лебедине озеро», що мали чималий успіх завдяки таким виконавцям: Марія Рейзен і Жуков. Закінчено роботу над постановкою опери «Чіо-Чіо-Сан», що буде подана в різколіній тонах, декорації будуть написані в стилі японських еравур. Готуються до постановки «Мейстерзінгери» і «Тарас Бульба».

Драма. Театр ім. Франка, що розпочав свій сезон п'єсою «Вій»—поки що і далі виставляє свій попередній репертуар. Пройшли далі «97»—Куліша, «Коронний злодій» і «Мандат». Київська критика з приводу постановки «Коронного злодія» робить загальний огляд всіх з вистав. «Ми чекали франківців, 3-ої прем'єри, що мала, а нашу думку, поєднати, синтезувати художні задуми двох перших вистав «Вій» і «97». «Вій» нам показали франківці в плані нового театру з певними змаганнями знайти ще якісь нові можливості пройти вперед від попередніх досягнень українського революційного театру. Як що «Вій» не був бездоганною постановкою—то не всі дефекти ми ставили на карб франківцям—тут був автор, що захопився анекдотичними та фейлетонними допеками і забув про п'єсу, а театр без сюжету, це естрада, а не театр. Друга прем'єра кинула нас в обійма старого театру. Третя прем'єра теж не захопила нас: п'єса не досить витримана ідеологічно, виконання головної ролі не зовсім задовольняє. Поза тим і київська критика відзначає добру гру артистів, а з приводу постановки п'єси «97» відзначила, що подібної майстерної гри, яку подав Г. Юра в ролі Кошицьки, Київ давно вже не бачив.

ДНІПРОПЕТРОВСЬК.

Драматичний держтеатр ім. Заньковецької розпочав сезон 15-го жовтня п'єсою чеського драматурга Чапек «Рур» (Людє—машини). П'єсу ставив головний режисер Захаров. Далі пройшли «Женитьба» Гоголя, «Оніданок у шведодителя», Гендлярі славою» і опера Арласа—«Катерина». Преса відзначає гарний акторський склад, вірність трупи, художні постановки, але надзвичайно мляве відвідування

Нові видання

Нове мистецтво. Тижневик, видання відділу мистецтв УПО. УСРР. 1926 р., № 24, 25.

Після літньої перерви розпочав знову виходити цей театральний тижневик. Підкреслюємо театральний, бо він майже усі сторінки, за винятком двох у № 25 з приводу образотворчого мистецтва, віддає для театального життя. Та це й зрозуміло, бо ж і праця самого відділу мистецтв концентрується майже виключно навколо театальної галузі мистецтва.

Що тижневик розпочав виходити знову, це добре, бо ж як раз театральний сезон в розгарі і потрібує обговорення багатьох суттєвих театральних питань.

Під цим зглядом можна було сподіватись, що з перших №№ тижневика можна буде зазнати з театальною політикою у масштабі українському, що її провадить відділ мистецтв. Цікаво було б знати, який напрямок у сучасному театрі вважає відділ за найбільш відповідний для нашої доби, вільна конкуренція, чи сприятливе становище для одних і негативне для других. Відношення до робітничо-селянських театрів мандрівного типу і т. і. Адже у нас існує ціла низка театрів різного напрямку, а за час між минулим театральним сезоном і новим театральну сітку збагачено новими театральними закладами (оперне об'єднання).

Проте, статтей на цю тему ми в тижневик не знаходимо. Правда, в статті «Мистецька ситуація» № 24 підкреслюється, що «хуторянство» і «просвітителство» здаються в архив і що «організація об'єднання державних академічних опер стимулюватиме вихід музичних організацій і поодиноких творців за грані національної обмеженості, некритичної авторитетності і патронства». Та це ж зрозуміло не в висвітлення художньої політики, ні соціальної природи театру, бо з «просвітителством» ведеться боротьба не від часу утворення оперного об'єднання. По зтім автор не договорило, до чого ж має йти наша музика, стрибнувши за грані національної обмеженості, бо оперне об'єднання, що за автором має служити ліками подає творчість старих майстрів, що стояли так само на грані національної обмеженості й перебували під впливом буржуазної суспільності. Хоча Й. Лапицький в своїй статті про шляхи оперного мистецтва (№ 24) пробує обґрунтувати засади оперного діла, та захопившись лайкою з приводу того, що преса не зрозуміла «орієнтаційних» його постанов і уявляючи по Дон-Кихотськи неіснуючу «силу силену скептиків, ворогів і просто плескачів та дурноляпів, що оточують українську оперу», за виразом Й. Лапицького, так-таки нічого путнього й не сказав.

З огляду на це, тижневик набрав характеру інформаційно-звітного з приводу окремих вистав. Коли це він ставить собі завданням, то виконує його добре. Тут можна знайти досить повні інформації й рецензії на поста-

театру глядачами. Так про спектакль «Гендлярі славою» рецензент пише: «українська драма показала ще один цікавий спектакль і знову... при порожній залі». Про «Женитьбу»: «спектакль прекрасний і треба похвалювати, що йде він при цілком порожній залі». Великі збори дала лише п'єса «Катерина». Режисер Василько працює зараз над постановкою нової п'єси «Кінець Криворильська» і «Юдіф»—Гобеля.

ВІННИЦЯ.

Подільсько-Волинська філія Держтеатру ім. Франка почала зимовий сезон в жовтні. До складу філії входить кілька старих франківців, це дає підстави сподіватись, що філія покаже всі досягнення театру ім. Франка. Сезон філія розпочала п'єсою «Коронний злодій», далі пройшли п'єси «Вовча зграя»—Джека Лондона, «Собака садовника»—Лоне де Вега. Місцева преса відзначає, що театр користується

новки; правда, столичних театрів, і відвідувач цих театрів читаючи тижневика може цілком орієнтуватися в сучасному театальному житті Харкова. Але, знову таки,—назва «Нове мистецтво» зобов'язує до далеко ширшого, глибшого і ґрунтовнішого змісту.

Тижневик оздоблюється ілюстраціями, і це оживля його.

Г. К.

А. А. Потебня. «Мысль и язык». Видання 5-е переглядане і виправлене, з вступною статтю В. І. Харцієва. Держвидав України 1926 року. XXXII+205 сторінок.

Потебню давно вже визнано за класика філогії: як і Олександра Івсєловського частує його вважають за основоположника нових течій у науці про літературу. Його ім'я згадують лінгвісти, яко сміливого реформатора руської граматики. До його розвідок, нарешті, звертаються фольклористи-етнографи, знаходячи в них чимало корисних собі фактичних та методологічних відомостей, указівок, довідок то-що. Отже «популярність» Потебні та його науки де-далі зростає, на книжковому ж ринку не можна було обов'язково для вчителів та студентів-філологів і навіть учнів старших клас. А проте, самі ці книги можна було дістати на превелику силу навіть у книгозбірнях.

Спеціальний редакційний комітет, що працював у Харкові, приготував до друку кілька томів Потебні, а вихід їх в світ затримувється зовсім не з вини комітету. На жаль, за кілька років видано тільки перший том майбутньої збірки творів—«Мысль и язык». Цей том, виданий 1922 року, довелося незабаром наново видати: це видання і вийшло недавно.

Як пише в своїй вступній статті до цього тому В. І. Харцієв, «Мысль и язык»—це ключ до розуміння всієї наукової діяльності Потебні і правильної оцінки найважливіших її наслідків. Рівночасно книга ця пояснює й те, чому вплив Потебні на університетських слухачів, найближчих і безпосередніх його учнів і серед широких колу учених не створив школи, і чому до недавнього часу навіть в наукових спеціальних виданнях були заяви, що Потебню тяжко зрозуміти, що Потебня аби-який лінгвіст то-що. «Мысль и язык», на думку В. І. Харцієва, може заповнити читача на протележнім твердженні, може довести, що Потебня не тільки першорядний лінгвіст, а й підойма, переломний пункт в історії мови й літератури. Школа Потебні—с справа майбутності. Уся стаття В. Харцієва присвячена розвиткові та ілюстраціям цих думок. Не вдаючись в обміркування їх суті, можна тільки помітити, що нині напевно чи можна прийняти Потебню усього цілком, прийняти безумовно, як це робить В. Харцієв: наука про мову хутко йде вперед, багато чого, що здавалося нехвибно аксіомою пів віку тому, тепер відкинуто, як гіпотезу нічим не підтверджену. Вельми шануючи Потебню та його наукові заслуги, все ж таки не можна прийняти його науку про образ, як непохитну суть, мистецтва, зокрема поезії, його науку про поетичне мислення, як економію мислі то-що. Важливість Потебні для нас, людей іншого покоління, іншого світогляду не в тім, а в другім: зближивши науку про літературу з наукою про мову, Потебня цим указав всі методи, що дали згодом дуже поважні наслідки. На це, власне, і треба звернути увагу, вивчаючи Потебню, відкидаючи те, що застаріло і тільки заважає сучасному читачеві. Зокрема в «Мысли и языке» нині слід було б викинути усі перші розділи, що тільки заплутують питання і залишити два розділи, де Потебня прекрасно виклав усі свої теорії.

Видано книгу старанно. В новім 5-м виданні до «Мысль и язык» додано ще пізнішу статтю «Язык и народность» (знову перевірену за рукописом). В цій статті викладається почасти ці самі питання. Кілька застарілих етимологічних пояснень виправили в увагах академіка Б. Ляпунов та проф. Л. Булахівський.

Ю. Якович.

Д-р В. Блях і Н. Степанів, «ФІЗКУЛЬТУРА НА СЕЛІ». ДВУ Юнсектор, стор. 86, ціна 1 карб.

«Фізкультура являється глибокою, громадською роботою, що повинна охопити широкі верстви населення, так у робітничому кварталі в місті, як і в нашому селі». Завдання фізкультури на селі справді величезне. Вона повинна перебороти: похесть, неохайність, кволість, байдужність, п'янство, дурні розваги і т. д. Фізкультура дійшла до села, але не набула сталіх, чітких форм з певним змістом та цілевими завданнями. Між іншими причинами такого стану, і не останньою, був і брак літератури.

Отже ця книжка—перша спроба висвітлити перед широкими селянськими масами завдання фізкультури, познакомити їх зі змістом та деякими формами роботи.

Книжка має 18 окремих підзаголовків.

а) Значення фізкультури для людського тіла та завдання її на селі (1—4 підзаголовки), до освітлюється завдання фізкультури на селі, як чинника боротьби зі старим побутом.

б) Шляхи виконання цих завдань. Як то: «доглядати тіло, білизну й одяг, щоб вони були чисті, тоді вам не страшно буде зараза», «що таке гігієна», «їжа—паливо для людської машини», «правильне полове життя, неспоживання алкоголю й тютюну оберігають людину багату сил», «фізичні вправи спільно з сонцем і повітрям захищають життєві сили людини», «ігри» (8 підзаголовків).

в) Практика фізкультури на селі. Тут подається 25 рухливих ігор, «виконання занять за принципом нормальної, навчальної години» та «обсяг вправ», де говориться чим і як треба займатися на вправах з фізкультури на селі.

Книжка викладає розуміння, елементи та завдання фізкультури на селі популярно, що робить її зрозумілою для широких читачських кол сел. Це велика заслуга книжки. Правда цій популярності місцями заважають круті звороти мови, як от: «Гарним доглядом можна віддалити момент, де руйнується машина», замість, «Гарним доглядом можна запобігти швидкому руйнуванню машини».

Для наочності слід було б вмістити малюнки для пояснення праці різних органів людського тіла так і для ілюстрації різних фізичних вправ.

В цілому книжка має цінний вигляд в селянську бібліотеку. Кожному читачеві села варто познакомиться з нею. Для керівників фізкультури в цій книжці знайдеться чимало практичного матеріалу, особливо в «описі рухомих ігор».

Ціна книжки задорога для села.

А. О.—но.

Блок-нот

— 29 жовтня відбулися загальні збори членів ВАПЛІТЕ, на яких переобрано президію та контрольну раду. До президії увійшли: М. Куліш (президент), М. Яловий (заступник), Арк. Любченко (секретар). До контрольної ради: О. Досвітній, О. Слісаренко, Епик. На зборах розглянуто також заяви нових товаришів про вступ до організації. Ухвалено прийняти т.т. Смолича та евр. поета Квітку.

— У суботу 30 жовтня в поменшанні Заліні. Технічному заході культури Технікуму відбулася літературна вечірка. З переднім словом про нову українську літературу виступив проф. О. Белецький. В демонстрації творів брали участь письменники (члени ВАПЛІТЕ): Аркадій Любченко, Петро Панч, Р. Сосюра.

◆ Пленум ЦК Робмису. 1-го грудня у Ленінграді відбувся пленум ЦК Робмис. На ньому будуть присутніми представники центральних бюро усіх республік.

◆ Всесоюзний акторський з'їзд. Скликання Всесоюзного з'їзду акторів, що мав відбутися в цьому місяці, з фінансових причин відкладено на січень 1927 року.

Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського.

№ 37, 2 листопаду 1926 року.

Умовні знаки: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кінь, п—пішак.

Завдання № 34.

Є. В. Сорочинського.

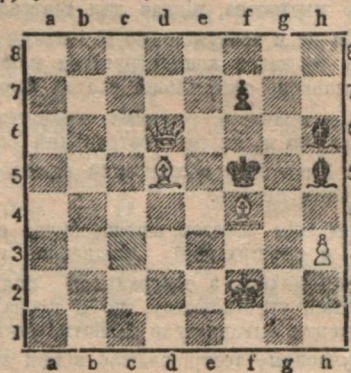
Київ.

Етюд № 33.

А. С. Годуна.

„64“.

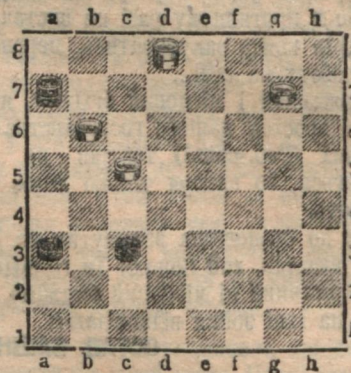
Друкується вперше.

Білі—Кр f2 Фd6 Сc5, f4 п. h3. (5)

Чорні—Кр f5 Ch5, h6 п. f7. (4)

Мат за 2 ходи.

Білі—Д d3 ш b6, c5, g7. (4)

Чорні—Д a7 ш a3, c3. (3)

Білі виграють.

Партія № 30. Гембит Муціо.

Відіграно у Ганновері у серпні 1926 р.

Білі—Ф. Земмис.

Чорні—Консультанти.

1. e2—e4	e7—e5
2. f2—f4	e5 : f4
3. K g1—f3	g7—g5
4. C f1—c4	g5—g4
5. 0—0	x1 : f3
6. Ф d1 : f3	Ф d8—f6
7. e4—e5	Ф f6 : e5
8. d2—d3	C f8—h6
9. K b1—c3	K g8—e7
10. C c1—d2	c7—c6 ¹⁾
11. T a1—e1	Ф e5—c5+
12. Kр g1—h1	d7—d5
13. Ф f3—h5	Ф c5—d6
14. C c4 : d5 ²⁾	c6 : d5

¹⁾ Теорія рекомендує 10 . . . K b8—c6.

²⁾ Цей хід краще, ніж K c3 : d5.

³⁾ Краще 23 K d6—b5.

⁴⁾ Коротка, але цікава партія, що нагадує партії Андерсена, Стейніца, Чигоріна.

ХРОНІКА.

У Центральному Показовому шаховому Клубі організується перший жіночий шаховий турнір. Запис учасниць провадиться у ш. секції ХОРФК (Охреником, 79).

Луганськ. Закінчився шаховий турнір-чемпіонат з наслідком: Солов'єв + 13½ з 15, Резнішій + 11½, далі Зімба + 11, Румянців + 10.

Прилуки. У турнір-чемпіонаті перше і друге місце заняли т.т. Нсвогородський і Булига.

Матч між ними закінчився +5—2 на користь Новоградського.

Меран (Австрія). 23 листопаду тут починається міжнародний турнір, в якому бере участь також Ю. Д. Боголюб'єв.

ЖУРНАЛ „ВСЕСВІТ“ ЖУРНАЛ

За редакцією Е. Насяненка та О. Шумського.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

„ВСЕСВІТ“

Єдиний на Вкраїні, найкращий універсальний художній ілюстрований двохтижневик. В кожному № „ВСЕСВІТ“ освітлює в нарисах та ілюстраціях життя всієї України, СРСР та закордону, Політичні події, мистецькі новинки, науку, техніку.

ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ РЕГУЛЯРНО ПЕРШОГО І П'ЯТНАДЦЯТОГО ЧИСЛА КОЖНОГО МІСЯЦЯ.

Ціна 20 к., на місяць—40 коп.

Передплата приймається у Харкові вул. Н. Либихта № 11, контора Видавництва „ВІСТІ ВУЦВК“ та по всіх філіях газети „ВІСТІ“.